

İmam Gazali, 1058 yılında Horasan'ın Tus şehrinde dünyaya geldi. İlk öğrenimini Ahmed bin Muhammed er-Razikani'den tamamlamıştır. Buradaki eğitiminin ardından Cürcan şehrine giderek Ebu Nasr el-İsmaili'den dersler almıştır. Daha sonra 28 yaşına kadar Nişabur Nizamiye Medresesi'nde eğitim görmüştür. Bu dönemde itikadi düşünce olarak Ebü'l Hasan Eş'ari'den, ameli görüş olarak ise Şafii'den etkilenmiştir.

Hocası İmam-ı Hameyn lakaplı Abdülmelik el-Cüveyni 1085 yılında vefat edince Nişabur'dan Büyük Selçuklu Devleti'nin veziri Nizamülmülk'ün yanına gitti. Bir toplantıda verdiği cevaplarla diğer bilginlerden üstünlüğünü kanıtlayarak 1091 yılında Bağdat'taki Nizamiye Medresesi'nin Baş Müderrisliği'ne tayin edildi.

Burada kısa zamanda büyük bir saygınlık kazanan Gazzali Sufizm'e yönelerek bu alanda yoğunlaştı. Bu ilgi ve hac arzusuyla medresedeki görevini bırakarak 1095 yılında Bağdat'tan ayrıldı ve Şam'a Şam'da iki yıl kaldıktan sonra 1097 yılında Hac'a gitti.

Hac sonrası Şam'a döndü ve buradan Tus'a geçti. Şam ve Tus'ta bulunduğu sürede uzlet yaşamı sürdü ve tasavvuf alanında ilerledi.

1106 yılında Nizamülmülk'ün oğlu Fahrülmülk'ün ricası üzerine Nişabur Nizamiye Medresesinde tekrar eğitim vermeye başladı. Kısa zaman sonra Tus'a dönerek yaptırdığı Tekke'de müritleriyle birlikte Sufi yaşamı devam ettirdi. İmam Gazali 1111 yılında doğum yeri olan İran'ın Tus şehrinde hayatını kaybetti.

Gazzali'nin yaşadığı dönemde İslam aleminde siyasi ve fikri büyük bir karmaşa hakimdi. Bağdat'ta Abbasi halifelerinin gücü zayıflamasına karşın Büyük Selçuklu Devleti'nin sınırları genişliyor ve nüfuzu artıyordu. Melikşah'ın veziri Nizamülmülk savaş meydanlarında zaferler kazanıyor, ilim meclisleri denilen tartışma ortamlarını ve medreseleri açıyordu. Bu dönemde Mısır tahtında Şii-Fatımi hanedanı vardı. Avrupa'da ise Endülüs Emevi Devleti gerilemekteydi.

İlk Haçlı Seferi de Gazzali döneminde yapılmıştır. 40 yaşındayken Antakya Haçlılar tarafından kuşatılmış bir sene sonra da Kudüs ele geçirilmiştir. Öte yandan Hasan Sabbah ve Ömer Hayyam da Gazzali ile aynı dönemde yaşayan tanınmış kişilerdir.

öğrenme merakı onun çok sayıda dini ve fikri akımları araştırmasına sebep oldu. Yaşadığı dönemde hakikati bulmak isteyen insanların dört kısma ayrıldığını ve her birinin hakikati kendi yolunda aradığını gördü. Bunlar; felsefeciler, kelâmcılar, sûfiler, bâtînîlerdi. Hepsinin görüşlerini inceleyerek; kelâm, felsefe ve Bâtînîlik yolunu kitaplarında ayrıntılarıyla anlattı ve sufilerin yolu olan tasavvufa yönelerek hakikati bu yolda aradı. Gazzali geçirdiği bu süreci El-Münkız Mine'd Dalal adlı kitabında şöyle anlatır;

"Gençliğimden itibaren 50 yaşımı aştığım bu ana gelinceye kadar, bu engin denizlerin derinliklerine dalmaktan hiç geri durmadım. Coşkulu denizlere çekingen korkaklar gibi değil, cesur kimselerin dalışı gibi daldım, gördüğüm her meselenin üzerine atladım. Her zorluğun içine apansız girdim. Her fırkanın inanış ve fikirlerini inceliyor, her grubun tuttuğu yolun inceliklerini ortaya çıkarmaya çalışıyordum. Araştırdığım fırkaların hak veya batıl, sünnete uygun veya bidat sahibi olmaları konusunda ayırım yapmıyordum. Bâtînîlik yolunu tutmuş her fırkanın, bu düşünceyle ne hedeflediklerini öğrenmeye çalıştım. Zâhirîlik yolunu tutmuş olanların, bununla neler elde ettiklerini ortaya çıkarmaya gayret ettim. Felsefe yolunu tutmuş olanların, sahip oldukları felsefeyi bütün esaslarıyla öğrenmeye özen gösterdim. Hiçbir kelâm âlimini dışarıda bırakmadan kelamdaki yöntemini ve mücadelesini öğrenmeye çaba gösterdim. Bütün gücümle ne kadar sufi var ise onun sufiliğindeki sırları öğrenmeye, ne kadar abid var ise bu ibadetleriyle neler kazandığını araştırmaya çalıştım. Bütün zındıkların, Allah'ın varlığını ve sıfatlarını kabul etmeyenlerin, bu inanış veya inkarlarının arkasında yatan sebepleri titizlikle araştırdım. Her şeyin hakikatini öğrenmeye karşı duyduğum susamışlık; baştan ve gençliğimden beri tuttuğum yol ve benim bir hasletim olmuştur. Bu hasletler, Allah tarafından benim yaratılışıma ve hamuruma katılmış özelliklerdir; benim seçimim ve tercihim değildir. Bunun sonucunda çocukluğumun coşkulu çağlarından itibaren taklit bağlarından sıyrıldım ve büyüklerimizden miras kalan sırf taklide dayalı inanç esaslarından koptum. Çünkü Hristiyan çocuklarının hepsi bu din üzere yetiştiklerini, Yahudi çocuklarının sürekli bu dinin esaslarına göre büyüdüklarini, Müslüman çocuklarında istisnasız İslam dini üzere yetişmekte olduklarını görmekteydim. Yaratılıştan gelen asli hakikati ve ana baba ile hocalar aracılığıyla kazanılan sonraki inanç esasları ve taklit unsurlarının hakikatini öğrenme konusunda içimde büyük bir istek oluştu. Taklit, başlangıçta birtakım telkinlere dayanmaktaydı. Bunların da hangilerinin hak ve batıl olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktaydı. Kendime şöyle dedim: Benim istediğim, her şeyin gerçek yüzünü öğrenmektir. Öyleyse önce bilginin gerçek yüzünün ne olduğunu öğrenmekle işe başlamam gerekir."

İmam Gazali'ye göre o dönemde İslamiyet'in birliğine kötü anlamda doğrudan etki edecek fikirler hızla yayılıyor, bir taraftan Yunan felsefesi ile İslam inancını yeniden yazmaya çalışan filozoflar, diğer yandan Kuran'ın apaçık ayetlerini karanlık ve gizemli tefsirlere konu yapan Batıniler, İslam dinine ve Ehl-i sünnet itikadının bütünlüğüne büyük zarar veriyordu.

Batınlık, Gazzali'nin döneminde ortaya çıkmış ve Büyük Selçuklu veziri Nizamülmülk bu görüşün üyeleri tarafından öldürülmüştür. Gazzali bu dönemde Ehl-i Sünnet dışı grupların görüşlerine karşı reddiyeler yazarak mücadele etmiş, Mu'tezile ve Batınlık'e karşı altı tane eser yazmıştır.

Felsefeye karşı verdiği mücadele ile İslam dünyasında felsefi düşüncenin gelişmesini önlediği düşünülmektedir. Yunan felsefesine karşı yazdığı reddiyeler sonucunda İbn-i Rüşd, İbn-i Tufeyl ve İbn-i Bacce gibi düşünürler felsefeyi ona karşı savunma ihtiyacı duydular. Gazzali felsefecilerle tartışmış, sert eleştirilerini reddiyeler şeklinde yazarak Aristoteles, İbni Sina ve Farabi'nin üzerine yöneltmiştir.

Gazzali'nin felsefeye yönelik olumsuz tutumuna karşın mantığın birçok yanını İslam din bilimlerine sokmada önemli katkısı olmuştur. Gazzali İslam inanç felsefesi olan Kelam'ın daha çok akaid kısmına önem vermiş ve akıl yerine sezgiyi ön planda tutmuştur. Mantık ve münazara ilkelerini kullanmıştır. Bunun yanında tasavvufa yönelerek aklın yerine mükâşefeyi koymuştur. Sûfizm ve Şeriat alanında büyük rol oynamış, Sufizm kavramını şeriat yasaları ile birleştirmiş, eserlerinde tasavvufu ilk olarak teorik anlamda açıklamıştır. Çalışmalarında Ehl-i Sünnet görüşünü benimsediği ve diğer görüşlere karşıt olduğu da söylenebilir.

Gazzali Ortaçağ Müslüman ve Hristiyan filozoflarını büyük ölçüde etkilemiş, çalışmaları İslam dünyasında Avrupalı bilginlerin dikkatini çeken ilk şey olmuştur. Aziz Thomas Aquinas bunlardan biridir. Gazzali'nin etkisi Aquinas'ın Hristiyan teolojisi ile ilgili çalışmalarıyla karşılaştırılrsa da ikisi arasında metot ve inanç bakımından bazı büyük farklılıklar vardır. Gazzali Müslüman inancına sahip olmayan düşünürleri ve onların fikirlerini reddeder. Aquinas ise Yunan-Latin etkilerini çalışmalarında göstermiş ve bütün herkesi kucaklamıştır.

Gazzali'nin kitapları birçok Batı diline çevrilmiştir. Eyyühe'l Veled adlı kitabı UNESCO tarafından 1951 yılında Fransızca'ya, İngilizce'ye ve İspanyolca'ya tercüme edilmiştir.

Gazzali ve tasavvuf

Gazzali'nin doğduğu ve büyüdüğü yer olan Tus, o dönemde büyük bir tasavvuf merkezi olarak görülüyordu.

Gazzali'nin öğrencilik hayatında tasavvuf geri planda kaldı. Geçirmiş olduğu ruhsal bunalım sonrasında tasavvufa yöneldi. Hocası Ebu Ali Farmedî'den dersler alarak, tasavvuf konusunda icazet aldı. Gazzalî'ye göre tasavvuf, insanın manevi hastalıklarından kurtulmasında en önemli etkidir. Kimya-i Saadet adlı eserinde şöyle der;

"Beden kalbin ülkesidir. Bu ülkede kalbin birçok askeri vardır. Kalb ahiret için yaratılmıştır. Allah'ı tanımak ise onun yarattıklarını bilmekten geçer. İnsanın batinında olan sıfatların genel hayvanlara, bazıları yırtıcı hayvanlara, bazıları şeytanlara ve meleklerle ait olan sıfatlardır. İnsan bunların hangisinden olduğunun farkına varmalıdır. Çünkü insan bunları bilmezse doğru yolu bulamaz. Bu saydığımız sıfatların her birinin gıdası farklıdır. Hayvanın gıdası yemek, uyumak ve çiftleşmektir. Yırtıcı hayvanların gıdası mutluluğu da parçalamak, saldırmak ve öldürmektir. Şeytanların gıdası ise aldatmak, hile ve kötülük yapmaktır. Meleklerin gıdası ise Allah'ın cemalini müşahade etmektir. Hırs, hayvan ve yırtıcı hayvan sıfatları melekliğe çıkan yol değildir. Eğer sen aslında melek cevheri isen Allah'ı tanımaya uğraş ve kendini o cemali müşahade edecek hale getir. Kendini öfke ve şehvetin elinden kurtar ve bu hayvan sıfatlarının sende niçin yaratıldığını anlamaya çalış."

Eserleri

Gazzali'nin, risale ve reddiyeleri ile birlikte 500'e yakın kitap yazdığı hakkında bilgiler vardır. Mısırlı bilim adamı Abdurrahman Bedevi yapmış olduğu araştırmalara göre, Gazzali'nin 457 adet kitap yazdığını belirtir. Ancak günümüze sadece 75 eser ulaşabilmiştir.

- İhya-u Ulumi'd-din - Gazzali'nin en çok bilinen ve en büyük eseridir. Bu kitapta fıkıh ve tasavvuf konuları ele alınmıştır. Dört kısımdan oluşur. Kitap yazılışından bu yana İslam dünyasında en çok okunan kitaplar arasındadır.

- El münkız mine'd Dalal - Bu kitabında, hakikate nasıl eriştiğini anlatmakta ve bazı fırkaları inceleyerek tenkit etmektedir.

- Makaasidü'l Felasife - Felsefeyi tenkit etmeden önceki incelemesidir.

İMAM-I GAZALİ

Ahmet Türkan tarafından yazıldı

Cumartesi, 18 Mayıs 2024 08:24 - Son Güncelleme Cumartesi, 18 Mayıs 2024 08:24

- El Mustafa - Usul-i fıkıha ait konular içerir, 4 bölümden oluşmaktadır.
- Tehafütü'l Felasife - Aristo felsefesine tenkit amacıyla yazılmıştır.
- El İktisad fi'l İtikad - Kitap, itikad konuları içerir.
- Kimya-i Saadet - iman ve ahlaka ait konuları içerir. İhyau Ulumi'd Din kitabının kısa bir Farsça'ya çevrisi niteliğini taşır.
- El Kıstasü'l Müstakim ve Fedâih-ul-Bâtınîyye - Batıniler'e reddiye ve tenkit olarak yazılmıştır.
- Bidayetü'l Hidaye - Din ve ahlak bilgilerini öğreten bir kitaptır. Birinci kısmında zahiri ibadet ve ahlaktan ikinci kısmında kalbin itaat ve isyanı konusunu ele alır. Daha sonra göz, kulak, dil, cinsiyet uzuvları, eller ve ayakların güzel kullanılmasından söz eder. Son bölümünde kalbin iki yüzölçümü ve ve kibir gibi kötülüklerden temizlenmesi konularını anlatır.
- Miyarül İlim
- Mihekkun Nazar
- Mişkatü'l Envar
- Tefsir u Yakuti't Te'vil

İMAM-I GAZALİ

Ahmet Türkan tarafından yazıldı

Cumartesi, 18 Mayıs 2024 08:24 - Son Güncelleme Cumartesi, 18 Mayıs 2024 08:24

- Cevahir'ül Kur'an
- El Basıt
- El Vasit
- Maksaadü'l-Esna fi Şerhi'l-Esmaü'l Hüsna
- Makaasıd Maznun'ü Bih la Gayri Ehlih
- El Veciz
- Mizanü'l Amel
- Faysal ül-tefrika beyne'l İslam ve'z-zendeka
- İlcam ül-avam an İlmi Kelam
- El Mustazhiri
- Er-Redd ül-cemil Ala Sarih
- Kitab ül-erbain

- Minhac ül-abidin

- Eyyühe'l Veled

- Mükâşefetü'l-Kulûb

- Nasihatü'l Müluk

- Ed-Dürc

- Mafsalü'l Hilaf

- Hüccetü'l Hak

Gazzali'nin sözleri

- Eğer bir vaiz halkı ağılatmaya, yaka paça yırttırmaya çalışıyorsa, bilin ki o adam gafildir.

- Cevizin kabuğunu kırıp özüne inmeyen cevizin hepsini kabuk zanneder.

- Okumak üç türlüdür: dilin okuması kıraat, aklın okuması tefekkür, kalbin okuması hayattır.

- Cahillerle tartışmaya girmeyin; ben hiç yenemedim.
- Layık olmadan devletin makamlarına atananlar, astlarını ısıtır, üstlerine kuyruk sallarlar.
- Cevizin kabuğunu kırıp özüne inmeyen cevizin hepsini kabuk zanneder.
- Ey nefsim, sonra tevbe ederim ve iyi şeyler yaparım, diyorsan, ölüm daha önce gelebilir, pişman olup kalırsın. Yarın tevbe etmeyi bugün tevbe etmekten kolay sanıyorsan, aldanıyorsun.
- Belaya şükretmek lazımdır. Çünkü küfür ve günahlardan başka bela yoktur ki, içinde senin bilmediğin bir iyilik olmasın! Allah, senin iyiliğini senden iyi bilir.
- Sabır insana mahsustur. Hayvanlarda sabır yoktur. Meleklerin ise sabra ihtiyacı yoktur.
- Bir kimsenin, arkadaşlarıyla veya diğer insanlarla iyi geçinebilmesi için onlara külfet vermemesi, yük olmaması lazımdır. Mümkün olduğu kadar kendi işini kendi halletmelidir. Mecbur kalmadıkça, hiç kimseden mal, para, gibi şeyler istememelidir. Herhangi bir makama geçmek içinde başkalarından yardım istememelidir.
- Dargın ve küskün olanları barıştır ki yarın kıyamet gününde sevinenlerden olasın.
- İlim adamları olmasaydı, insanlar hayvanlar gibi olurdu. Çünkü alimler insanları, öğretim vasıtasıyla barbarlıktan çıkarıp insanlık seviyesine yükseltirler.
- Allahü Teala'nın verdiği nimeti, onun sevdiği yerde harcamak şükür; sevmediği yerde kullanmak ise küfran-ı nimettir (nimeti inkâr etmektir).

- Çok işte çırak olacağına, bir işte usta ol.

- Bil ki, kalble giybet etmek, dille etmek gibi haramdır. Bir kimsenin noksanını, kusurunu başkasına söylemek doğru olmadığı gibi, kendi kendine söylemek de caiz değildir.

- Ölüm Allah'ın sevgili kullarına, bir bardak tatlı soğuk suyu içmek kadar kolay gelir.

- Uzun mesafelere ulaşmak, yakın mesafeleri aşmakla mümkündür.

- Allah-u teâlânın, her yaptığımızı her düşündüğümüzü bildiğini unutmamalıyız. İnsanlar birbirinin dışını görür. Allahü teâlâ işe, hem dışını, hem içini görür. Bunu bilen bir kimsenin işleri ve düşünceleri edepli olur.

- İlmi ile amel etmeyen alım; başkalarını giydirdiği halde kendisi çıplak olan iğne gibidir.

- Tamahkar, aç gözlü olma, kalbin katı ve kara olur. Çok mal artırmak için haşışlık yapma.

- Her hadîşin hudûşu (sonradan var olanın var olması) için bir sebebe ihtiyaç vardır.

- Akıllı olan kimse nefsine demelidir ki: benim sermayem, yalnız ömrümdür. Başka bir şeyim yoktur. Bu sermaye, o kadar kıymetlidir ki, her çıkan nefes hiçbir şeyle tekrar ele geçmez ve nefesler sayılıdır, azalmaktadır. O halde bu günü elden kaçırmamak bunu saadete kavuşmak için kullanmamaktan daha büyük ziyan olur mu? Yarın ölecekmiş gibi bütün âzâlarını haramdan koru.

- O halde evrenin de var olması için bir sebebe ihtiyaç vardır. O sebep de tanrı'dır.

İMAM-I GAZALİ

Ahmet Türkan tarafından yazıldı

Cumartesi, 18 Mayıs 2024 08:24 - Son Güncelleme Cumartesi, 18 Mayıs 2024 08:24

- Bir sözü söyleyeceğin zaman düşün! Eğer o sözü söylemediğin zaman mesul olacaksan şöyle. Yoksa sus.

- Ne kadar kibirli dursa da bardağın önünde eğilir çaydanlık. Öyleyse bu büyükleme niye? Bu kibir, bu gurur niçin?

- Şüphe duymayan hakikati bulamaz.

- Çocuktaki utanma hali ondaki akıl nurunun alametidir.

- Bedenine değil kendine değer ver, ve gönlünü olgunlaştır ! Çünkü kişi; bedeni kadar değil, ruhu kadar insandır.